

## *Дасџин Киџ*

# ПРЕДОДРЕЂЕНА СУДБИНА ПЕСНИКА

*Анализа Т. С. Елиотџовоџ Ист Коукера*

Рана поезија Т. С. Елиота, односно поеме као што су *Пустџа земља* или *Љубавна џесма Џ. Алфреда Пруфрока*, испуњена је очајем због људског удеса. Човек је слаба душа, лако подлеже искупењима и пожу-дама, без наде у искупљење. Овакво схватање човека није се промени-ло ни када се Елиот преобратио у католика. Елиот је задржао мишље-ње о човековој очајној недоумици, обогативши га веровањем да човек ипак има неку наду у Христу. Ово обогатено схватање најпре се појави-ло у *Бернџ Норџону*, објављеном 1935. Од ове поеме, Елиот гради суп-тилан и сложен низ поема посвећених Христу, *Чеџири кварџеџа*.

Други у низу Елиотових *Чеџири кварџеџа*, *Исџ Коукер*, јесте поетска рефлексџа о енглеском селу у ком је његов претходник, сер Томас Елиот написао књигу *Владар*, и из ког је Ендрју Елиот кренуо у Нови свет (Blamires, 41). Елиот је схватао поезију као низ слика, фра-за и осећања, смештених у свести песника и онда удружених како би образовали и изразили нешто ново (Elyot, 55). Овај скуп често обједи-њује изум који има мало везе са правим осећањима која су предмет пе-сме. У Ист Коукеру, селу у Сомерсетширу је тек полазна тачка за две расправе. Прво питање укључује детерминизам, који утиче на човеко-во деловање и у највећој мери узрокује неуспех свих његових трагања. Друга тема је слична првој: речи песника не успевају да разјасне про-блем детерминизма. Елиот на почетку *Чеџири кварџеџа* цитира Хе-

раклитове речи: „Кретање узбрдо и низбрдо је једно те исто.” Овај навод истиче Елиотово занимање за натуралистички детерминизам, тиме што подсећа песника да сваку конструкцију прати деконструкција, свако стварање – разарање.

Елиот започиње први део *Исиџ Коукера* начелом: „У мом почетку је мој крај” (I, 1). Овај стих је супротан начелу Мери, краљице Шкотске: *У мом крају је мој њочетак* (Blamires, 41). Овде лежи основа Елиотовог схватања детерминизма. Према том схватању, човекови живот и смрт су одређени у тренутку његовог рођења. Чином доласка на овај свет, он је спреман да подноси оно што је већ предодређено за њега. Елиот наставља текст описом циклуса рођења и смрти кућа, како физичких кућа, тако и династија (Blamires, 41). Он подсећа читаоца да ће свака кућа једном бити срушена и премештена, свака владајућа породица ће предати власт другој. Када се сруши, делови од којих је кућа била саграђена прерађују се и поново комбинују, како би се створила следећа генерација.

Елиот затим води читаоца у физичку област, близу Ист Коукера. У језику се опет открива моћ детерминизма. Елиот описује субјекат, „ти”, који стоји на танкој стази која „инсистира” (I, 18) на његовом уласку у село; он је „хишотисан” (I, 20). Међутим, Елиот држи читаоца ван села, на пољу – ледини надомак њега. У тој тачки песник сусреће духа из прошлости који изводи стару свечаност венчања. Елиот користи старији правопис неких речи, као што су соједињеније уместо венчање („matrimonie”, уместо „matrimony”; I, 29) и сојузивање уместо јединство („coniunction”, уместо „conjunction”; I, 31), не само да би успоставио архаично окружење, већ и да би призвао свог претка, сер Томаса Елиота, из чије књиге, *Влагар (The Governour)* наводи цитат. Они скачу и плешу око ватре, која заправо наговештава Хераклитову ватру, симбол непрестане животне променљивости, тока. Иако делују као живи, наратор је свестан чињенице да у стварности ови људи нису ништа више од земљишта у које су се њихова трула тела претворила. У њиховом почетку је био њихов крај, и крај њиховог плеса су „гнојиво и смрт” (I, 46). Песник жели да каже да њихова тела која труну заправо оплођују земљу (Blamires, 42).

Елиот наставља своја промишљања хераклитовске ватре у другом делу поеме, стиховима о Леонидовој метеорској киши касног новембра. Када Елиот повезује тако удаљене појаве као што су „касне руже прекривене раним снегом” (I, 57) и „удружени ратови” шкорпиона и Сунца (II, 61–62), он сугерише да исечци дешавања на Земљи представљају заправо одраз небеских исечака, при чему метеорска киша представља везу двеју области. На тај начин, Елиот открива детерминистичку снагу природе, виђену кроз моћи Земље и много веће моћи Свемира.

Песник затим излази из песничког дискурса, како би размишљао о успесима и неуспесима које поезија у том смислу нуди. Не само да је незадовољан (I, 68), већ описује сопствени стил као „изношену поетску моду” (I, 69). Наставља тако што куне лажну мудрост старости, сугеришући да смиреност старијих не представља мудрост, већ заправо истрошеност, иступљеност ума (I, 78). Песник испољава сумњу у искључиво сазнање. Осећа да нагомилано знање само умањује његову поетску вештину. Такво знање оставља песника у лажном уверењу да је историја статична, док је историја, у ствари, непрестано у покрету. Елиот истиче сличне ставове у свом есеју „Традиција и индивидуални таленат”, када каже да песник „мора да буде свестан да је ум Европе... ум који се мења” (Elyot, 51). Упућује песнике да запамте да је тело поезије живо и да је његов развој у току. Елиот не захтева да пратимо успехе историјских личности, већ пре њихове падове и оно што су научили из грешака (II, 93–95). Он осећа да је поезија бесмислена и бескорисна. „Једина мудрост којој се можемо надати / је мудрост понизности” (II, 97–98). Његово трагање за највишом стварношћу у поезији окончано је безуспешно.

Елиот се враћа поетском на почетку трећег дела *Исти Коукера*, где набраја представнике различитих занимања човечанства, од „капетана... банкара... људи од пера” (I, 103) све до „Сунца и Месеца” (I, 107), „Готичког алманаха” (I, 107) и „Берзанског службеног листа” (I, 108). Сваки од ових ауторитета, упркос моћи коју имају над човечанством, „отићи ће у мрак” (I, 106), постати безначајни. Не само ове моћи, већ и сваки појединац ће нестати из света значајног (I, 110). Овде Елиот понавља Милтонов проповеднички суд о цивилизацији, наводећи делове из *Samson Agonistes*. Елиот затим уводи тему чекања, коју образлаже путем три аналогije: позоришта, метроа и операционог стола.

Песник сугерише да човек, да би превазишао наведени детерминизам (предодређеност), мора да умири своју душу и сачека присуство Бога у себи. Ова тема је директно супротстављена начелу Елиотове породице: буди тих и делуј (што вероватно представља „начело тишине” поменуто у I, 13). Препоручено чекање је оно које се јавља након напуштања осећања реалности и у очекивању новог искуства које је наговештено, али још увек недоживљено. Ово чекање је налик искуству у позоришту, када се светла угасе и сцена се мења, или искуству када се метро необично дуго зауставља и стоји између станица у мраку тунела. Ово чекање је налик искуству у операционој сали, када анестезија почне да делује, али пре наступања несвести. Ово очекивање би могло да се односи на нешто застрашујуће што ће уследити, али је стрепња прошла и остаје једино прихватање.

Чин овог чекања сличан је мистичком искуству. Појединац мора да се ослободи свог знања, уверења, имовине и осећаја простора. Он

мора, у одређеном смислу, да „изгуби себе”. Али то не подразумева мистичку екстазу. То је једноставно пражњење нечије душе ради изласка из променљивости животног тока. Песник се не угледа само на источњачку филозофију да би нашао неопходну стазу до тачке мировања (Murphy, 134), већ и на Јована Крститеља (Gardner, 107). Стихови 135–146 су несигуран превод *Усиона Маунџи Кармела*. Елиот је опет искорачио из области поеме да би расправљао о тешкоћама писања поеме. Он је свестан да сам себе понавља, али не налази други начин да испољи свој став.

Четврти део *Исџи Коукера* представља Елиотову христологију. Христ је „рањени хирург” (I, 147) који „крвавим рукама” (I, 149) лечи искварену човекову душу. Овај одломак је реминисценција Христове тврдње да је дошао да излечи болесне, а не здраве и укључује Христову метафоричну улогу доктора света. Једина човекова нада је у Христовој исцелитељској моћи у односу на човекову нездраву природу. Стога, човек мора да жртвује сопствени живот, да би учествовао у Христовом искуству. Земља је „болница” (I, 157), а Христ, лекар, користи земљу да би излечио људе, који су рањени. Овај део се завршава евхаристичном песмом, која истиче значај комуникације, као човековог јединог пута искушења из неизбежног животног тока и променљивости. Петак је „добар” (I, 171), јер је Христова смрт у петак добра за људски род.

Елиот поново размишља о својим поетским покушајима у петом делу *Исџи Коукера*, покушајима који су се дешавали током две деценије између два светска рата. Мада сматра да не постоји одговарајућа алтернатива писању поезије, осећа да је свака песма „врста неуспеха” (I, 75). Језик је недовољно прецизан да би успешно изразио његове бриге, и стога га назива „похабаном опремом која се стално троши” (I, 180). И други песници, они „људи за које се нико не може надати / да ће их имитирати” (II, 184–185), већ су све што постоји изrekli барем једанпут. Али језик је његово једино средство и поезија његова једина одговорност, јер „за нас једино постоји покушај” (I, 189). Он испуњава своју дужност писањем поезије, упркос неуспесима.

Песник говори из позиције старог човека који размишља о животу који је постајао све „сложенији” (I, 191) како се кретао од колевке према гробу. У својој зрелости постао је свестан „интензивних тренутака” (I, 192) не само његовог живота, већ и живота његових предака. Он увиђа све већу потребу за тражењем излаза из променљивости и схвата да је његова обавеза да, кроз поезију, испуни ову потребу.

Овај део представља Елиотово супротстављање детерминизму, и стога, када песник каже: „У мом крају је мој почетак” (I, 209), он сматра да је на крају свог живота најзад открио смисао.

*Исџи Коукер* је осмишљен Елиотвим схватањем хераклитовске променљивости, сталног кружења рођења, живота и смрти. Елиот

комбинује ову филозофију са хришћанском осећајношћу и поставља Бога у тачку мировања, у средиште променљивости, на место слично „оку урагана” (Reibetanz, 21). Христ, Реч, означава једину стазу између тока и тачке мировања. Елиот, бавећи се манифестацијом Речи, која представља језик, жели да се уздигне из сталне променљивости до тачке мировања. Жели да досегне Бога у покушају разумевања узалудности и детерминизма живота.

У оквиру *Четири квартејта* такође је примењено Хераклитово истицање годишњих доба и елемената, изједначавањем ваздуха са *Берниј Норџоном*, земље са *Исиј Коукером*, воде са *Драј Селвицисом*, и ватре са *Лил Гидинџом* (Reibetanz, 205). *Исиј Коукер* почиње сликом животних циклуса у оквиру и ван земље. Кућа настаје и прави се од елемената земље; када се сруши, кућа се враћа земљи. Човек расте тако што се храни плодовима земље; када умре, његово тело чува те састојке. Елеменат земље омогућава другачији начин разумевања детерминизма, који толико узнемирава песника. Други део се завршава сликом плесача, живих, који се враћају у земљу: „Сви плесачи су отишли под брдо” (I, 100). Та слика се наставља у трећем делу, са различитим владарима који се враћају у земљу, и у четвртом делу земља постаје болница у којој Христ лечи људске душе. Најзад, у петом делу песник контемплира о земљи, кроз симболе мале морске птице која лети далеко од копна, и морског прасета, док се враћа на почетне стихове и открива: „У мом крају је мој почетак” (I, 209). Земља подсећа на тренутну стварност у којој оруђе песника, језик, није у могућности да на одговарајући начин изрази његов поглед на највишу стварност.

Ова недовољност језика допушта Елиоту да створи оно што Блејмирс назива односом писац-читалац (Blamires, 52). Уобичајено за високомодернизоване песнике, Елиот пише делимично неприступачно, користећи доста алузија, што отежава разумевање његових стихова. Али Елиот се извињава читаоцима због овако сложеног стила и задовоља њихове симпатије у покушају да ипак искористи непрецизни језик и изрази истинске вредности стварности. Читалац је стога у стању да дели пишчеву тачку гледишта у виђењу песничког предмета. Он осваја читаоца својом понизношћу.

Неко се једном запитао какав увид је Елиот осећао да недостаје његовој поезији. Упркос његовом истицању „неуспеха” сопствене поезије, чини се да је она ипак успешна. Његове поеме чувају колективни ум XX века, што доказује и чињеница да је Елиот освојио Нобелову награду за књижевност. Елиотова фасцинираност античком филозофијом, његова истинска посвећеност христологији, његова жеља да највишу стварност представи као релевантно искуство човека XX века, изузетно јасно су изражени у његовим поемама. Какав је то „сопствени увид” песника остао неисказан?

#### ЦИТИРАНИ РАДОВИ:

Blamires, Harry, *Word Unheard: A Guide through Eliot's Four Quartets*, London: Meuthen & Co. Ltd., 1969.

Eliot, Thomas Stearns, "Tradition and the Individual Talent", from *The Sacred Wood: Essays on Poetry and Criticism*. London: Meuthen & Co. Ltd., 1920.

Eliot, Thomas Stearns, *The Four Quartets*. London: Harcourt Brace Jovanovich, 1943.

Gardner, Helen, *The Composition of Four Quartets*, London: Faber and Faber, 1978.

Murray, Paul, *T. S. Eliot and Mysticism: The Secret History of the Four Quartets*. London: Macmillan, 1991.

Reibetanz, Julia Maniates, *A Reading of Eliot's Four Quartets*, Ann Arbor: UMI Research Press, 1970.

ДАСТИН КИД (Dustin Kidd) је докторант Универзитета Вирџинија. Пре-васходно се бави проучавањем културне политике, продукције и рецепције уметности, књижевности, популарне културе, политичке социологије и друштвене теорије.